

אוניברסיטת חיפה

החוג למוסיקה

הקונצרט הרביעי במסגרת

סדרת הקונצרטים האוניברסיטאית תשע"ג (2012/13)

יום א', 13 בינואר 2013, בשעה 14:15,

במשכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט, באודיטוריום 207

אנסמבל ניקל

פטריק שטדלר, סקסופונים; ירון דויטש, גיטרה חשמלית; בריאן ארצי'נאל, כלוי-נקישה; רטו שטאוב, פסנתר

בתכנית:

חיה צ'רנובין: סחף לסקסופון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נקישה ולפסנתר (2008)

בריאן פרניהאו (Brian Ferneyhough): *Bone Alphabet* לכלי-נקישה (1991/92)

חודה מריה סנצ'ז-ורדו (José María Sánchez-Verdú): *Oxide* לסקסופון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נקישה ולפסנתר (2011)

פיליפ אורל (Philippe Hurel): *Opcit* לסקסופון טנור (1984)

מיכאל ורטמילר (Michael Wertmüller): *Skip a Beat* לסקסופון טנור/בריטון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נקישה ולפסנתר (2012)

משך הקונצרט כשעה ורבע

חיה צ'רנובין

נולדה ב-1957 בקריית-חיים. החלה את לימודי הקומפוזיציה שלה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בתל-אביב, אצל אבל ארליך ויצחק סדאי, והשלימה אותם ב-1982. בשנים 1983-1985 למדה בברלין אצל המלחין דיטר שנבל (Dieter Schnebel). אחר כך למדה בבארד קולג' בניו-יורק (Bard College) אצל אלי ירדן וג'ון טאוור (John Tower). בשנת 1993 השלימה את לימודי הדוקטורט באוניברסיטת סן דייגו בקליפורניה, בהנחיית בריאן פרניהאו (Brian Ferneyhough) ורוג'ר ריינולדס (Roger Reynolds).

עבודתיה זיכו אותה בפרסים ובמענקי מחקר רבים. יצירותיה בוצעו בעשרות פסטיבלים ברחבי העולם על ידי מיטב המבצעים בתחום המוסיקה החדשה, וביניהם אנסמבל מודרן (Ensemble Modern), התזמורת הפילהרמונית של מינכן ואנסמבל רשרש (ensemble recherche).

נוסף לעבודתה הקומפוזיטורית, צ'רנובין פיתחה קריירה כמרצה וכמורה לקומפוזיציה. היא לימדה באוניברסיטאות אחדות ובמוסדות אקדמיים ברחבי העולם, וביניהם אוניברסיטת סן דייגו, האוניברסיטה למוסיקה ולאמנויות הבימה בווינה, אקדמיית Schloss Solitude בשטוטגארט, גרמניה, וקורסי הקיץ למוסיקה חדשה בדרמשטט. כיום היא פרופסור לקומפוזיציה באוניברסיטת הארווארד.

חיה צ'רנובין: סמף לסקסופון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נגישה ולפסנתר (2008)

היצירה *סמף* הוזמנה על ידי אנסמבל ניקל, והיא חלק ממחזור היצירות *Shifting Gravity*. ביצירה מתרחש מפגש של החומרים המוסיקליים (השונים במהותם) שכל אחד מכלי הנגינה מביא ליצירה, בניסיון להביא לאחדותם. הפרגמנטים המלודיים שמנגנים הגיטרה והסקסופון בנויים מצלילים כרומטיים המופיעים כסוקוונצות, שעולות מדי פעם באוקטבה, ומקבוצות צלילים היוצרות תבניות דמויות ארפג'ו וסולמות. לשני כלי הנגינה משותף עוד מרכיב: נגינה של צליל ממושך ברגיסטר גבוה. הפסנתר מתאפיין בנגינת אשכולות צלילים (קלאסטרים) וצלילים קצרים יחידים, ברגיסטר נמוך. כלי הנגישה מבצעים אירועים רפטיטיביים, חסרי גובה, ופרקסיביים באופיים.

במהלך היצירה מתרחש תהליך של הנגדה של כלי הנגינה (או מקצתם) והאחדה שלהם. מחד, הכלים מאמצים חומרים מוסיקליים זה מזה, ומאידך, הם חוזרים לאופיים הראשוני, הטיפוסי. בנוסף, השימוש בטכניקות דומות של גליסנדו, טרילים ועמעום הצליל באמצעים שונים, גורם לתוצאות הצליליות להידמות זו לזו. התחושה כי נערך חיפוש אחר זהות משותפת מתעצמת עקב שינויי המשקל בכל תיבה, שינויי הדינמיקה הרבים (ולפרקים – הקיצוניים), ונגינה במקצב אחיד.

האחדות מושגת באופן השלם ביותר לקראת סוף היצירה, ברגע שכל הכלים מאמצים בו זהות אחידה, חסרת גבהים, בעלת אופי נקשני, ומתפקדים כרעשן גדול, המאיץ ומאיט את סיבובו, עד שהוא נקטע על ידי אקורד המנוגן בחזקה. אירוע מוסיקלי זה מתרחש עוד קודם ביצירה, ומרמז אז, אולי, על אחדות שאינה סופית.

(מישל מאייר)

בריאן פרניהאו (Brian Ferneyhough)

נולד ב-1943 בקובנטרי, אנגליה. אתהשכלתו המוסיקלית הפורמלית רכש בבית הספר למוסיקה בבירמינגהם (Birmingham School of Music). הוא פעל במסגרת המוסד כמנהל המוסיקלי של מועדון המוסיקה החדשה. ב-1967 הקים את אנסמבל אראדון (Arradon Ensemble) למוסיקה עכשווית והיה מנצחו. עם מוריו לקומפוזיציה נמנים ברקלי (Lennox Berkeley) ודה ליאו (Ton de Leeuw).

במהלך השנים קיבל פרניהאו פרסים ואותות כבוד רבים, וביניהם שלושה פרסים בתחרות גאודיאמוס (Gaudeamus), 1970-1968; והתואר "אביר מסדר האמנויות והספרות" (Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres) מטעם ממשלת צרפת, 1984. פרניהאו חיבר מאמרים רבים. מ-1995 הוא חבר מערכת של כתב העת Perspectives of New Music.

פרניהאו לימד קומפוזיציה, הן כמרצה קבוע והן כמרצה אורח, במיטב המסגרות להשכלה מוסיקלית גבוהה באירופה ובארזה"ב. בשנים 1973-1986 לימד בפרייבורג (Freiburg), גרמניה; בשנים 1987-2000 באוניברסיטת קליפורניה. משנת 2000 הוא פרופסור לקומפוזיציה באוניברסיטת סטנפורד.

רשימת יצירותיו רחבת היקף וכוללת מוסיקה להרכבים תזמורתיים, ווקאליים, קאמרים ומקהלתיים, ויצירות לפסנתר סולו. יצירותיו זוכות לביצועים ברחבי העולם.

בריאן פרניהאו: *Bone Alphabet* לכלי-נגישה (1991/92)

היצירה חוברה בהזמנתו של נגן כלי הנגישה סטיב שיק (Steve Schick), ובוצעה לראשונה ב-1992. היא כתובה לשבעה כלים בלתי מוגדרים. הנגן מופקד על בחירת הכלים, בכפוף למגבלות קפדניות שהציב המלחין. כך למשל, נדרש כי הכלים יסודרו בסדר עוקב על פי גובהי הצליל שהם מפיקים וכי כלים בני אותה משפחה לא יונחו בסמיכות. השונות בין חומרי הכלים הכרחית בשביל לשמר את האלמנטים הפוליפוניים המאפיינים את היצירה. דרושה חלוקה מוקפדת של הקולות בין הכלים כדי שניתן יהיה להבחין בהצטלבויות של הקווים המלודיים, בהבדלים בצפיפות ובהופעות הנושאים.

כמו רבות מהיצירות של פרניהאו, גם *Bone Alphabet* מאופיינת במורכבות ריתמית ושזורות בה הוראות ביצוע דקדקניות – פירוט של ניואנסים בדינמיקה, במרקם, בארטיקולציה ובטכניקת הביצוע.

בחירת הכלים העצמאית עלולה להטעות. השאלות המרכזיות שהנגן נדרש לענות עליהן, קשורות במידה רבה במציאת דרכים להקיף קריטריונים רבים מוגדרים מראש. מידת החופש הנתונה לו איננה גדולה. אף על פי כן, השינוי בהרכב הכלי הופך כל ביצוע לבלתי צפוי ולבעל גוון ייחודי.

(אפרת רובינשטיין)

חוזת מריה סנצ'ז-ורדו (José María Sánchez-Verdú)

נולד באלגסירס (Algeciras), ספרד, ב-1968. למד מוסיקולוגיה, ניצוח וקומפוזיציה בקונסרבטוריון במדריד, והשלים את לימודיו לתואר שני באקדמיה למוסיקה בפרנקפורט. כמנצח עבד עם תזמורות והרכבים שונים ברחבי העולם. כמלחין זכה בפרסים רבים על יצירותיו, וביניהם פרס כריסטובל הלפרט (Cristóbal Halfter) ב-1995; פרס מטעם קרן ארנסט פון סימנס (Ernst von Siemens) למוסיקה במינכן ב-2001; והפרס הלאומי למוסיקה של ספרד ב-2003.

משנת 2001 עד 2008 לימד קומפוזיציה באקדמיה למוסיקה על שם רוברט שומן בדיסלדורף (Düsseldorf), ומאז הוא מרצה בקונסרבטוריון העליון למוסיקה באראגון, סרגוסה.

(איתי יהודאי)

חוזת מריה סנצ'ז-ורדו: Oxide לסקסופון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נגישה ולפסנתר (2011)

היצירה Oxide (פירוש הכותרת הוא 'תחמוצת') הוזמנה על ידי אנסמבל ניקל, במימון קרן ארנסט פון סימנס למוסיקה והוקדשה לאנסמבל. היא בוצעה לראשונה במשכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט באוניברסיטת חיפה בדצמבר 2012.

ביצירה מתרחשים תהליכים מורכבים אחדים, שהגיטרה החשמלית פועלת בהם כגורם 'מחמצן' ויתר הכלים מגלמים את המתכת ניקל. מדובר אפוא בתהליך של חמצון מוסיקלי. הגיטרה פועלת בתוככי ההרכב הכלי ומחמצנת אותו באופן רציף. ביצירה עשיתי שימוש בטכניקות מסוימות אחדות, כדי להפיק רמת אנרגיה גבוהה מאוד במיקרו-חומרים. לפיכך, לאנרגיית הביצוע נודע תפקיד חשוב במיוחד. בסיום, המבנה המוסיקלי מבטא חמצון גמור ושחיקה (אֶרֶזִיָה) של החומר ניקל.

יש בכוונתי לחבר עוד יצירה, שגיטרה לא תהיה מעורבת בה, ואשר יתרחשו בה תהליכים מוסיקליים אחרים, שאין להם כל זיקה לחמצון. כמובן, כותרת היצירה תהיה "ניקל".

(הערות המלחין)

פיליפ אורל (Philippe Hurel)

נולד ב-1955 בדומפרון (Domfront), צרפת. למד מוסיקולוגיה באוניברסיטת טולוז והמשיך, בשנים 1980-1983, בלימודי קומפוזיציה בקונסרבטוריון בפריס אצל המלחינים איוו מאלץ' (Ivo Maleč) ובטסי ז'ולא (Betsy Jolas). יצירותיו *Aura* ו-*Six miniatures entompe l'oeil* זיכו אותו בפרסים מטעם SACEM (אגודת המחברים והמוציאים לאור בצרפת). בשנים 1985/86 פעל כחוקר ב-IRCAM, פריס, ושם גם לימד קומפוזיציה מ-1997 עד 2001.

יצירותיו בוצעו על ידי תזמורות ומנצחים בכירים בתקופתנו, וביניהם פייר בולז (Pierre Boulez), קנט נגאנו (Kent Nagano) ואסה-פקה סאלונן (Esa-Pekka Salonen). אורל הקים את האנסמבל Court Circuit ומשמש מנהל מוסיקלי שלו. לאחרונה בוצעה בביצוע בכורה האופרה שהלחין על פי *החלל הריק*, ספרו של ז'ורז' פרק (Georges Perec).

פיליפ אורל: *Opcit* לסקסופון טנור (1984)

בארבעה החטיבות הצורניות של היצירה *Opcit* לסקסופון טנור סולו מופיעים אופני ביטוי המיוחדים לכלי. אופנים אלה מעצבים את הפסוקים המוסיקליים ומאתגרים את האפשרות לשילוב של היחסים בין נורמות של מבנה קומפוזיטורי עם חקירה והבעה של אמצעי ביטוי כליים. השימוש בתבניות דחוסות לצד צלילים ארוכים, יצירת הפוליפוניה באמצעות הבלטה של מרכזים צליליים שונים והוראות הדינמיקה המוקצנות מאירים תחביר שאינו מלודי בהכרח, אלא מעוצב על ידי הפיסיות של הכלי ונבנה באמצעות סיור בקצות הסקאלה של הכלי.

(אבנר בן-ש"ך)

מיכאל ורטמילר (Michael Wertmüller)

מלחין ומתופף יליד 1967, שוויץ. למד קומפוזיציה ותופים בברן (Berne), אמסטרדם וברלין. עובד באופן קבוע עם האנסמבל הקאמרי למוסיקה חדשה של ברלין, אנסמבל מוזאיק (Mosaic), אנסמבל ניקל, אנסמבל קוראז (Courage) ועוד. יצירותיו בוצעו בפסטיבלים שונים: בדונאושינגן (Donaueschingen), במינכן וברלין.

כשתיים-עשרה שנים (1998-2001) ניגן כחבר קבוע בתזמורת הסימפונית של ברן וכנגן אורח בתזמורות אחרות. בחמש השנים האחרונות הוא מרצה לקומפוזיציה מיידית ("instant") ולאיימפרוביזציה באוניברסיטה לאמנויות בברלין. בנוסף, הוא פעיל כמוסיקאי ג'אז חפשי בטוריו של הסקסופוניסט פטר ברוצמן (Brötzmann) ומרבה להופיע ברחבי העולם.

דיטר שנבל (Dieter Schnebel), מורהו לשעבר לקומפוזיציה, תיאר את ורטמילר כמלחין שמגלה עניין במוסיקה אלקטרונית ובטכנולוגיות חדישות מחד, ומאידך כבעל זיקה למסורת. מקצת יצירותיו של ורטמילר מתבססות על טקסטים ספרותיים. הוא עושה שימוש בפוליריתמיות ובמקצבים מסובכים. ורטמילר מסביר זאת כתולדה של הנגינה בתופים וכחלק משאיפה לגרום לנגנים לחוש את המוסיקה באופן גופני.

היצירה *Skip a Beat* נכתבה עבור אנסמבל ניקל ובוצעה על ידו לראשונה ב-20 באוקטובר 2012 בפסטיבל דונאושינגן.

מיכאל ורטמילר: *Skip a Beat* לסקסופון טנור/בריטון, לגיטרה חשמלית, לכלי-נגישה ולפסנתר (2012)

מוקד היצירה בתהליכי הידמות והבדלות של הכלים. הדבר מתבטא בשימוש באוניסונים ריתמיים ומלודיים, מחד; ובתנועות מלודיות מקבילות במרווחים שונים ובעצמאות ריתמית ומלודית (נדיר יותר), מאידך. העימות בין הכלים מחריף דווקא ככל שהם קרבים להשגת קונצנזוס מבחינה ריתמית ומלודית. הבחירה באוניסונים אינה רק בחירה אסתטית וקונספטואלית, אלא גם פראגמטית. ככל שכמות החומר ומורכבותו גדלות, המבצעים והמאזינים זקוקים יותר לעוגנים שמהווים מסגרת התייחסות ועוגנים כאלה מוצעים בדמות נגינה של שני כלים באוניסון. באופן דומה, החזרות המכניות על פרגמנטים מלודיים מאפשרות למבצעים ולמאזינים להסתגל לחומר ומקלות עליהם להבחין בשינויים שחלים בו.

וירטמילר מבכר כתיבה בשכבות על פני עיסוק בניואנסים. הכלים מנגנים במקביל (זולת סולו קצר בפסנתר), כמעט ללא הרף, וסימני הדינמיקה ניתנים על פי רוב לכל הכלים באופן גורף. צפיפות האירועים והמורכבות הריתמית גורמות להזרתם של מקצבים פשוטים ושתקים (המופיעים ביצירה אך מעט). שינויים דינמיים, ריתמיים ומלודיים (ובכלל זה הרחבת מנעד) מתרחשים בתהליך הדרגתי, כך שמתאפשר מעקב אחר מגמות של שינוי מול שימור. עם זאת, מדי פעם מופיעות חזרות מדויקות על פראזות קצרות, והן מטשטשות את הרושם של התקדמות ליניארית.

היצירה מושתתת על טיפוסים מלודיים אחדים וחושפת את הזיקות ביניהם: ארפג'י, קווים עולים ויורדים (מעין סולמות), טריל וחזרה על גובה בודד. כאמור, המעברים בין החומרים מתרחשים באופן הדרגתי, באמצעים ריתמיים או באמצעות הוספה והחסרה של גבהים. הזיקות בין החומרים גורמות לכך שחומרים שנדמה שהגיעו לרוויה שבים ומופיעים לצד חומרים חדשים. כותרת היצירה היא ספק תיאור, ספק הצעה או ציווי למבצעים ולמאזינים להחסיר פעימה, על כל המשתמע מכך. זוהי הזמנה לחוות התרגשות גדולה (כפי שעולה מהאינטנסיביות של היצירה), במחיר סכנה של אבדן שיווי המשקל.

(רוני ברנר)

אנסמבל ניקל

אנסמבל ניקל נוסד ב-2006 על ידי נגן הגיטרה ירון דויטש ונגן הסקסופונים גן לב. הוא פועל במתכונת של רביעייה קאמרית ובה סקסופון, גיטרה חשמלית, כלי נגישה ופסנתר. ההרכב עוסק בביצוע מוסיקה חדשה. יצירות נכתבות במיוחד בשבילו והוא מבצע בכורות של מלחינים ותיקים וצעירים כאחד (פיליפ אורל, מרק אנדרה, סיון כהן אליאס, ראובן סרוסי, חיה צ'רנובין ועוד).

קונצרטים של אנסמבל ניקל נערכים בישראל במרכז למוסיקה ע"ש פליציה בלומנטל בתל-אביב ובאוניברסיטת חיפה. האנסמבל השתתף בפסטיבלים למוסיקה חדשה (דונאואשינגן, דארמשטט ועוד); הפיק בשנים האחרונות את "צליל מעודכן" – פסטיבל וקורס קיץ בינלאומי להלחנה ולביצוע של מוסיקה חדשה; אירח בישראל סולנים ומלחינים מחו"ל; והפיק את סדרת ההרצאות "מוסיקה חדשה ומלואה".

בעונת 2010/11 השתתף האנסמבל יחד עם אנסמבל פרזנץ (Praesenz) בפרויקט "כה קרוב, כה רחוק" – שבעה קונצרטים בישראל ובאירופה. המשותף ליצירות שנוגנו בפרויקט הוא שחברו על ידי מלחינים שהיגרו מארצם. במוקד הפרויקט עמדו אפוא סוגיות של הגירה, העתקות של אוכלוסיות, לאומיות ולאומנות במוסיקה.

(רוני ברנר)

הקונצרט הבא בסדרה:

יום ראשון, 17 במרס 2013, 14:15, אודיטוריום מוזיאון הכט

רסיטל פסנתר בנגינת שירה לגמן

פרוצ'ו בוזוני (Ferruccio Busoni): פנטסיה בעקבות י"ס באך (1909)

ג'ון קייג' (John Cage): סוויטה לפסנתר צעצוע (1948)

אוליבייה מסייאן (Olivier Messiaen): הנשיקה של ישו הילד (*Le baiser de l'enfant-Jésus*),

מתוך עשרים מבטים על ישו הילד (*Vingt regards sur l'enfant-Jésus*) (1944)

טריסטן מיריי (Tristan Murail): פעמוני פרידה, וחיוך (*Cloches d'adieu, et un sourire*) (1992)

יוהן סבסטיאן באך (Johann Sebastian Bach): פרטיטה מס' 1 בסי במול מז'ור, רי"ב 825

הכניסה חפשית

אני מעוניין לקבל מידע על קונצרטים, הרצאות ואירועים אחרים בהפקת החוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה.

שם: _____

כתובת דוא"ל: _____